

היה מוטיב לה בנובתא דסמני חותי כי פדיה הכניס שנואל את סם הרפואה בתוך קנה חלול ושם אותו מתחת הכר של רבי כדי שיבקע כח הסם את עצם הגולגולת והמוח ויגיע עד העינים.

ואיתסי התרפא רבי.

היה קא מצטער רבי לממכיה טרח רבי והשתדל להסמיך את שמואל בסמיכת חכמים שיקראוהו "רבי" משום שהיה חכם גדול ולא הוה מסתייעא מילתא ולא הצליח בכך שתמיד היו עיכובים שונים או שהחכמים לא התאספו.

אמר ליה שמואל לרבי: לא לצטער מר אל תצטער על כך. לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון, כי אני ראיתי את ספרו של אדם הראשון שהראה לו הקדוש ברוך הוא "דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור ופרנסיו". וכתביב ביה וכתוב שם עלי "שמואל ירחינאה חכים יתקרי", יקראוהו א-19 "חכם". "ורבי לא יתקרי", לא יהיה "סמוך"

אתיהו לאליהו הביאו את אליהו מחיהו שתין פולסי דנורא הלקוהו ששים חבטות של אש. (83)

אתא בא אליהו אידמי להו כדובא דנורא והתחזה להם כדוב של אש (84) על בנייהו ונכנס ביניהם באמצע התפילה וטרדינהו ושיבש להם את סדר התפילה.

שמואל ירחינאה הוא שמואל חבירו של רב שהיה בקי בסוד העיבור של החדשים (85) אסייה דרבי הוה היה רופא של רבי. הלש רבי בעיניה חלה רבי בעיניו.

אמר ליה שמואל לרבי: אימלי לך סמא האם אשים לך רפואה בתוך נעין?

אמר ליה רבי: לא יכילנא אינני יכול מחמת הכאב.

אמר ליה שמואל: אשטר לך משטר אולי אשים לך משחה על גבי העין?

אמר ליה רבי: לא יכילנא גם זה אינני יכול.

שתפילתו מקובלת יותר.

83. הטעם, כשם שמלקות שלמטה הוא ל"ט, שלש פעמים י"ג שהוא מנין השנים שנעשה בר עונשין בבית דין של מטה, כך מלקות שלמעלה הוא ששים, שלש פעמים עשרים כמנין השנים שנעשה בר עונשין בבית דין של מעלה. מהרש"א.

84. על שם ששר של מלכות פרס למעלה נקרא דוביא"ל כמבואר ביומא [עז א]. ובא לומר להם שעדיין לא הגיעו ימות המשיח והם עדיין משועבדים למלך פרס. מהרש"א.

ובכן יהוידע מבאר על פי הפסוק בהושע נ"ג

ח] "אפגשם כדוב שכול ואקרע סגור לבם" ופירש רש"י כדרך הדוב שאוחז בצפרניו בחזה וקורע עד הלב. ולכן היה זה רמז להם שהדור אינו ראוי עדיין למשיח משום שלבם אינו נכון עדיין כראוי.

85. יש בזה רמז שהחכמים שנסמכו דומים לשמש שכמו השמש יש לה אור לעצמה ואינה צריכה לקבל מכוכב אחר כך החכמים הסמוכים אינם צריכים לרבותיהם כי יש להם רשות לדון ואם טעו פטורים מלשלם. אבל החכמים שלא נסמכו דומים לירח שצריכה לקבל את האור שלה מהשמש שהיא גדולה ממנה כך החכמים הללו צריכים לחכמים הגדולים מהם הסמוכים.

אמר רב כהנא: אישתעי סיפר לי רב המא בר ברתיה דחסא שהוא בן בתו של חסא: רבה בר נחמני שהוא רבה הידוע בר פלוגתיה של רב יוסף אנב שמדא נח נפשיה נפטר בגלל אימת המלכות.

וכך היה מעשה: אכלו ביה קורצא ביה מלכא הלשינו עליו למלך ואמרו: איכא חד גברא ביהודאי יש אדם אחד מהיהודים דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל שהוא מבטל שנים עשר אלף איש מישראל ירחא בקייטא וירחא בסתוא חדש בקיץ וחדש בסתיו בניסן ותשרי, שאז הם מתקבצים לשמוע דרשות על עניני פסח והחגים, מכרוזא דמלכא, ועל ידי כן הם משתמטים מלשלם את המס החדשי, שכשבאים שלוחי המלך לגבות את המס הם אינם נמצאים בביתם.

שדרי פריסתקא דמלכא בתריה, שלח המלך שליח לתפוס את רבה בר נחמני ולא אשכחיה ולא הצליח למצוא אותו. ערק ואזל משום שהוא ברח ממקום למקום מפומבדיתא לאקרא, ומאקרא לאגמא, ומאגמא לשחין, ומשחין לצריפא, ומצריפא לעינא דמים, ומעינא דמים בחזרה לפומבדיתא.

להוראה עד שיקראוהו "רבי".⁽⁸⁶⁾ "ואסו דרבי, על ידו תחא". והוא ירפא את רבי מחליו.

ועוד כתוב שם "רבי ורבי נתן, סוף משנה". הם סוף התנאים, שעד ימיהם היה כל תנא שונה את דבריו בבית המדרש, והם אספו את כל דברי התנאים שבכל הדורות וסידרו אותם לפי מסכתות, ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט.

"רב אשי ורבינא סוף הוראה". הם סוף כל האמוראים. שעד ימיהם לא היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה נשאלת שאלה בבית המדרש על טעם המשנה או שאלה מעשית היה כל אמורא אומר את דעתו. ורב אשי ורבינא סידרו את כל דברי האמוראים, וקבעו אותם על סדר המסכתות, כל דבר אצל המשנה המתאימה בסגנון של "איתיביה" "מיתיב" "ורמינהו" "איבעיא להו".

וסימנך סימן לדבר שרב אשי ורבינא הם סוף הוראה, מהפסוק בתהלים [עג יז] "עד אבוא אל מקדשי אל. אבינה לאחריתם" —

"מקדשי" רמז לרב אשי.⁽⁸⁷⁾ "אבינה" רמז לרבינא. "לאחריתם" רמז שהם סוף הוראה.

בו סגולה להוליד בן חכם]. ומאחר שעיבורו של שמואל היה על ידי מעשה נס לכן נגזר מן השמים שלא יהיה נהנה מכבוד הסמיכה. בן יהוידע.

87. כך פירש רש"י. ומהרש"א מפרש שהוא סימן לרבי שנקרא "רבינו הקדוש" שהיה סוף משנה.

ולכן שמואל שלא נסמך נקרא ירחינאה על שם הירח. בן יהוידע.

86. הטעם שלא נסמך שמואל על פי מה שכתוב בתשובות הגאונים [הובא בתוס' קידושין עג א] שאביו של שמואל הגיע ממדינת הים בקפיצת הדרך על ידי שם המפורש ובא על אשתו ונתעברה משמואל [כי שמע מגויה שהיתה בקיאה בחכמת האיציטגנינות שאותו הלילה יש

בפומבדיתא אישכחיה שם הוא מצא אותו.

וכך היה: **איקלע פריסתקא דמלכא לההוא אושפיזא דרבה**, שליח המלך שחיפש את רבה נקלע לאותו פונדק שרבה התחבא בו, **קריבו תכא קמיה**, ובעלי הפונדק קירבו לפני השליח שולחן, **ואשקיהו תרי כסא** ונתנו לו לשותת שתי כוסות של משקה, **ודלייה לתכא מקמיה**, ומיד לקחו לו את השולחן, והם לא ידעו שיש סכנה בדבר שהשדים מזיקים את מי ששותה "זוגות", **הדר פרצופיה לאחוריה** ואכן השליח ניזוק שפניו התעוותו ונהפכו לאחור.

אמרו ליה בעלי הפונדק לרבה: מאי נעביד ליה כיצד נוכל להצילו, שאנחנו יראים שהרי **גברא דמלכא שליח המלך הוא**.

אמר לחו רבה: קריבו תכא לקמיה החזירו את השולחן לפניו **ואשקיהו חד כסא** ותתנו לו עוד כוס לשותת כדי לבטל את ה"זוגות" **ודלייה לתכא קמיה** וקחו מיד את השולחן ממנו **ולתסי ועל ידי כן יתרפא**.

עברו ליה הכי ואתסי עשו לו כן והוא אכן התרפא.

אמר השליח: מידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא הוא אני יודע שכאן מתחבא אותו אדם שאני מחפש אחריו.⁽⁸⁸⁾

בחישי אבתריה ואשכחיה חיפש אחריו בפונדק ומצא אותו.

אמר השליח לבעלי הפונדק: אזלינא מהא אני חוזר מכאן **אי מקטל קטלו לההוא גברא לא מגלינא** ובגלל שרבה הציל אותי לא אגלה את מקום המצאו גם אם יהרגו אותי.⁽⁸⁹⁾ אבל **ואי נגידי מנגדין ליה** אם ייסרוני ביסורים ולא אוכל לעמוד בהם **מגלינא** רק אז אגלה.

אתיווה לקמיה הביאו את רבה לפני השליח **עייליה לאדרונא** הוא הכניס את רבה לתוך חדר וטריקיה **לבבא באנפיה** ונעל בפניו את הדלת, כדי שבינתיים לא יברח.

בעא רחמיה התפלל רבה וביקש רחמים **פרק אשיתא** ונעשה לו נס והקיר של החדר התמוטט **ערק ואזיל לאגמא** והוא ברח לאגמא.

הוה יתיב אגירדא דדקולא, התיישב רבה על גזע של דקל **קצוץ וקא גרים ולמד**.

קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא באותה עת נפלה מחלוקת בישיבה של מעלה בנוגע לדין אחד בהלכות נגעים:

שהדין הוא שאמנם הופעת שיער לבן בתוך הנגע הוא סימן טומאה, אך זה רק אם נגע הבהרת היתה **קודמת לשער לבן** אז הוא **טמא**.

אבל, **ואם השער לבן היה קודם לבהרת** הוא **טהור**. וכך מפורש בתורה "והנה נהפך שער לבן בבהרת" משמע שהבהרת קדמה לשער הלבן.

העם אינם יודעים שזוהי הרפואה. מהרש"א.

89. מהרש"א.

88. הוא ידע שניצל על ידי שהשקן אותו כוס נוסף ומזה הבין שהחכם שהוא מחפש אחריו נמצא כאן והוא אמר להם לעשות כן שהרי המון

ומה הדין במקרה של ספק שאין יודעים אם הבהרת קדמה או השער הלבן?

על זה נחלקו בישיבה של מעלה: הקדוש ברוך הוא אומר: טהור.

וכולהו מתיבתא דרקיעא וכל הישיבה של מעלה אמרי: טמא.⁽⁹⁰⁾

ואמרי אמרו במתיבתא דרקיעא: מאן נוכח מי יבא לכאן ויכריע בשאלה זו?

נוכח שיבא רבה בר נחמני ויכריע.

דאמר רבה בר נחמני: אני יחיד בנגעים! אני יחיד באהלות!

שדרו שליחא בתריה שלחו מהשמים את המלאך המות שיביא את רבה בר נחמני לישיבה של מעלה.

לא הוה מצי לא היה יכול מלאך המות למקרב ליה להתקרב אליו מדלא הוה קא

פסיק פומיה מגרסיה כי הוא עסק כל הזמן בתורה.⁽⁹¹⁾

אדהכי נשיב זיקא ואויש בניי קני לפתע נשבה הרוח וגרמה לרשרוש ענפי העצים. סבר רבה גונדא דפרשי הוא שהרעש הוא של גדוד פרשים שמחפשים אחריו.

אמר רבה: תינח נפשיה דההוא גברא ולא ימסר בידא דמלכותא עדיף למות מאשר ליפול לידי המלכות.

[ואז כשהפסיק לרגע מתלמודו בגלל אימת המלכות הצליח מלאך המות ליטול את נשמתו וכפי שהגמרא אומרת לעיל].

כי הוה קא ניהא נפשיה בשעה שרבה נפטר אמר על השאלה בהלכות נגעים שנידונה בישיבה של מעלה: טהור! טהור!

יצאת בת קול ואמרה: אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאת נשמתך בטהור! כלומר בעודך אומר "טהור".

להטות" מפני שראה הקדוש ברולך הוא שחכמי הדורות יחלקו בקביעת ההלכה לכן ציוה שילכו אחר הרוב. וטעם זה לא שייך רק בעולם הזה שיש יצר הרע וכל אחד אומר אני גדול ממך, וגם יתכן לימוד שלא לשמה. מה שאין כן בעולם הבא בישיבה של מעלה שהלימוד לשם שמים בלבד אין חשש זה ואפשר לקבוע הלכה גם כדעת יחיד אם הוא מכוין לאמת. ולכן לא הלכו אחר הרוב לפסוק כדעת המתיבתא דרקיעא נגד הקדוש ברוך הוא, והיו צריכים למכריע. ואם רבה היה בחיים לא היה יכול להכריע נגד המתיבתא דרקיעא שהרי בעולם הזה הולכים אחר הרוב, ולכן היו צריכים להביאו לישיבה של מעלה ששם יכול היחיד להכריע נגד רבים.

90. כתב בשיטה מקובצת שרבה חלם ששתי כתות של צדיקים ברקיע חולקים, והכת הקרובה אצל השכינה אומרת טהור, וכל שאר הכתות אומרות טמא. ואמרו מי יוכיח ונתרצו שרבה בר נחמני יוכיח. והראו לו זאת בחלום כדי שיצא מהעולם בישוב הדעת ונחת רוח.

91. הקשה מהרש"א במהדורא בתרא: אם יכולים המתיבתא דרקיעא לחלוק עם הקדוש ברוך הוא למה לא הלכו אחר הרוב? ועוד למה היה צריך רבה ליפטר מן העולם בשביל זה והלא גם כשהוא חי היה יכול לומר דעתו ולהכריע?

ותירץ על פי מה שכתב הרמב"ם בהקדמה לספר היד החזקה שהטעם של "אחרי רבים

לההוא שעייתא כי רכיב גמלא והעיפה את רוכב הגמל הערבי מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה בהך גיסא מעבר הזה של נהר פפא עד לעבר השני.

אמר: מאי האי מדוע הרוח סוערת כל כך? אמרי ליה אמרו לו: נח נפשיה דרבה בר נחמני משום שרבה נפטר.

אמר רוכב הגמל לפניו: רבונו של עולם! כולי עלמא דידך הוא כל העולם שלך ורבה בר נחמני דידך גם הוא שלך. את דרבה ורבה דידך אתה אוהבו של רבה ורבה הוא אוהבך⁽⁹⁴⁾ אמאי קא מחרבת ליה לעלמא מדוע אתה מחריב את העולם?!

נח זעפא שקטה הרוח.

רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה היה בעל בשר⁽⁹⁵⁾ יומא חד הוה חמימא ליה יום אחד היה לו חם הוה פליק ויתיב אשינא דטורא עלה וישב על צלע ההר אמר לה לברתיה לבתו: בתי! הניפי עלי במניפא עשי לי רוח במניפה ואני אתין לך בעבור זה

נפל פתקא מרקייעא נפל פתק מהשמים בפומבדיתא שם היה רבה ראש הישיבה, והיה כתוב בו "רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה".

נפקו אבוי ורבא וכולהו רבנן לאיעסקי ביה יצאו אבוי ורבא וכל החכמים שבפומבדיתא להתעסק בקבורתו של רבה לא הוו ידעו דוכתיה ולא ידעו היכן נמצא גופו.

אזלו הלכו לאגמא, חזו צפרי דמטללי וקיימי הם ראו שם צפרים העומדות באויר ועושות צלן בכנפיהן⁽⁹²⁾ אמרי: שמע מיניה: "התם הוא! בודאי שם הוא נמצא.

ספדוהו תלתא יומי ותלתא לילותא הספידוהו שלשה ימים ושלשה לילות, ורצו להפסיק את ההספדים נפל פתקא משמים: כל הפורש מההספדים יהא בנידוי!

ספדוהו המשיכו להספיד אותו עד שבעה יומי. נפל פתקא: לכו לביתכם לשלום!

ההוא יומא דנח נפשיה באותו יום שנפטר רבה דלייה זעפא נשבה רוח סערה⁽⁹³⁾ ודרי

ידיו אלא שאפשר שהנפש הקדושה של רבה חפצה בהשחתת העולם שהוא קוצף על אנשי העולם אשר משיח ה' נלכד בשחיתותם ובעונותיהם גרמו לו להסתלק מהעולם. לכן אמר שאמנם את דרבה היינו שאתה סר למשמעתו של רבה כי צדיק מושל ביראת אלקים אולם רבה דידך שרבה ודאי לא יחפוץ במה שאין לך חפץ בו, אם כן מדוע אתה מחריב עולמך. מעיני החכמה.

95. הגמרא מביאה זאת אגב רבי אלעזר ברבי שמעון שהיה בעל בשר [לעיל פג ב.]. והמתנה עד כאן לפי שכל הדברים שבינתיים שייכים זה

92. משום שאין דרך העופות לעמוד באויר במקום אחד, הבינו שעושים כן לכבודו לעשות לו צל שלא יהא מוטל בשמש. מהרש"א.

93. משום שלא נספד בו ביום כראוי. וכמו שאמרו במסכת שבת [קה ב] אצל יהושע שרגש עליהם ההר מפני שלא נספד כהלכה. מהרש"א. ובבבן יהודע כתב שלכן נשבה רוח חזקה שעוקרת הרים לכבודו של רבה שהיה עוקר הרים בתורה כמבואר בסוף מסכת הוריות.

94. ביאור המליצה הזאת שבאמת הקדוש ברוך הוא אינו חפץ בהשחתת העולם שהוא מעשה

כברין דנרד אלומות של עצי בשמים.

אדהכי נשבא זיקא בינתיים נשבה הרוח. **אמר רבי שמעון בן חלפתא: כמה כברין דנרד מגיע למרי דיכי** לבעל הרוח הזה! (96)

שנינו במשנה: מקום שנהגו לזון יזון, לספק במתיקה יספק. **הכל כמנהג המדינה.**

והוינן בה: **"הכל", לאתויי מאי?** מה באה המשנה לרבות בתיבת "הכל", שהוא לשון ריבוי?

ומשנינן: **לאתויי: באתרא דנהיגי מברך ריפתא ומשתה אנפקא.** המשנה באה לומר שאם מנהג המקום שהפועלים אוכלים לחם ושותים מכלי המכיל רביעית ["אנפקא"] לפני שמתחילים לעבוד, **דאי אמר להו, שאם בעל הבית יאמר להם: קדימו ואייתי לבו הקדימו לבוא בעלות השחר, ואז אתן לכם לאכול, כדי שתסיימו את אכילתכם לפני הנץ החמה, ולא על חשבון הזמן של העבודה, המתחיל בהנץ החמה, אמרו לו, הם יכולים לומר לו: לא כל כמינך!** אינך יכול לחייב אותנו להשכים מעלות השחר ולאכול לפני הנץ החמה, אלא אתה חייב לתת לנו אוכל בנץ החמה, שהוא תחילת זמן העבודה, ורק אחר כך נתחיל לעבוד. (97)

שנינו במשנה: **מעשה ברבן יוחנן בן מתיא, שאמר לבנו: צא ושכור לנו פועלין.** הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו אמר לו: בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן.

והוינן בה: **מעשה לפתור?**! והרי המעשה הזה שהביאה המשנה סותר את מה שנאמר לפני כן שלענין המזונות שבעל הבית חייב לפועליו, הכל כמנהג המדינה. ואילו המעשה היה שאמר לבנו שאפילו כסעודת שלמה בשעתו לא די?

ומתריצין: **הפורי מחסרא, חסר כאן קטע במשנה, והכי קתני:** אמנם בדרך כלל הולכים לפי המנהג.

אך, **ואם פסק להן מזונות, אם הבעל הבית או שלוחו הבטיח לפועליו מזונות במפורש, על אף שהוא חייב בהם מבלי שיתחייב מפורשות לתת להם, מצד המנהג, הרי ריבה** ב-19 **להן, הוא התכוון לתת להם יותר מהמנהג המקובל.**

ומביאה המשנה ראייה לכך: **ומעשה נמי ברבי יוחנן בן מתיא, שאמר לבנו: צא שכור לנו פועלים! הלך ופסק להן מזונות. וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני! הואיל ופסקת להם מזונות למרות שלא היית צריך**

לזה. תוס' ד"ה רבי.

96. הכוונה כי דברי תורה נמשלו לבשמים וכמו שאמרו חז"ל שבמתן תורה נתמלא כל העולם בשמים [שבת פח ב]. ולכן אמר שעתה שהביא לי הקדוש ברוך הוא רוח טובה שעל ידי כן אני יכול לעסוק בתורה בישוב הדעת, כמה חידושי תורה אני צריך לומר לכבודו יתברך בן יהוידע.

97. על פי פירוש ראשון שבתוס'. ועוד הביאו גירסא אחרת "דאי אמר להו קדימו ואתי בתרייכו" שאם היה המנהג שבעל הבית נותן לפועליו ארוחת בוקר בביתו קודם שיצאו למלאכתם. ואמר להם בעל הבית שלא ימתינו עד שהאוכל יהיה מוכן אלא יצאו עתה לשדה והוא יהיה להם שם את ארוחתם. יכולים הם